

EKONOMİK GELİŞMELER

Eylül - 2009

AR-GE MÜDÜRLÜĞÜ

İÇİNDEKİLER	1
GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA (GSYH)	2
İSTİHDAM	2
İSTİHDAMIN YAPISI	2
İŞSİZLİK	2
İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI	3
İŞGÜCÜ DIŞINDA OLANLAR	4
İŞGÜCÜ HAREKETLERİ	4
YAPTIĞI İŞTEN DOLAYI SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞUNA KAYITLI OLMAYANLAR	4
İTHALAT – İHRACAT VE DIŞ TİCARET AÇIĞI	5
TURİZM GELİRİ ve GİDERİ	6
YOKSULLUK ANALİZLERİ	6
TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİ (TÜFE)	6
ÜRETİCİ FİYAT ENDEKSİ (ÜFE)	7
DÖVİZ KURLARI	8

GRAFİKLER

Grafik 1 : Dış Ticaret Grafiği	5
---	---

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)

- ❖ 2009 yılı ikinci döneme ilişkin hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla % 7.0 azalış göstermiştir.
- ❖ Üretim yöntemi ile hesaplanan gayri safi yurtiçi hasıla tahmininde, 2009 yılı ikinci üç aylık dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla %4.4'lük azalışla 228 817 Milyon TL olmuştur.
- ❖ 2009 yılının ikinci üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla % 7.0'lık azalışla 23 513 Milyon TL olmuştur.

İstihdam

- ❖ Tarım dışı istihdam 417 bin kişi azalmıştır.
- ❖ 2009 yılı Haziran döneminde Türkiye'de kurumsal olmayan nüfus bir önceki yılın aynı dönemine göre 819 bin kişilik bir artış ile 70 milyon 505 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 875 bin kişi artarak 51 milyon 644 bin kişiye ulaşmıştır.
- ❖ 2009 yılı Haziran döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 164 bin kişi azalarak, 21 milyon 947 bin kişiye düşmüştür. Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı **253 bin kişi artarken**, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı **417 bin kişi azalmıştır**.

İstihdamın Yapısı

- ❖ Bu dönemde istihdam edilenlerin;
 - % 71,5'i erkek nüfustur.
 - % 59,9'u lise altı eğitimlidir.
 - % 59,3'ü ücretli, maaşlı ve yevmiyeli, % 25,9'u kendi hesabına ve işveren, % 14,8'i ücretsiz aile işçisidir.
 - % 61,2'si "1-9 kişi arası" çalışanı olan işyerlerinde çalışmaktadır.
 - % 2,9'unun ek bir işi vardır.
 - % 3,2'si mevcut işini değiştirmek veya mevcut işine ek olarak bir iş aramaktadır.
 - Ücretli olarak çalışanların % 87,7'si sürekli bir işte çalışmaktadır.

İşsizlik

- ❖ İşsizlik oranı % 13 iken, tarım dışı işsizlik oranı % 16,4'dür.
- ❖ Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 972 bin kişi artarak 3 milyon 269 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 3,6 puanlık artış ile % 13 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 4,4 puanlık artışla % 16, kırsal yerlerde ise 1,9 puanlık artışla % 7 olmuştur.

- ❖ Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 4,5 puanlık artışla % 16,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde geçen yılın aynı dönemine göre 4,5 puanlık artışla % 15, kadınlarda ise 4,1 puanlık artışla % 21,3 olmuştur.

Bu dönemdeki işsizlerin;

- % 71,2'si erkek nüfustur.
- % 59,1'i lise altı eğitimidir.
- % 27,2'si bir yıl ve daha uzun süredir iş aramaktadır.
- İşsizler sıklıkla (% 30,7) "eş-dost" vasıtasıyla iş aramaktadır.
- % 89,2'si (2 milyon 915 bin kişi) daha önce bir işte çalışmıştır.
- Daha önce bir işte çalışmış olan işsizlerin % 48,1'i "hizmetler", % 26,1'i "sanayi", % 16,5'i "inşaat", % 6,8'i "tarım" sektöründe çalışmış, % 2,5'i ise 8 yıldan önce işinden ayrılmıştır.
- İşsizlerin % 23,4'ü çalıştığı iş geçici olup işi sona erenler, % 25,6'sını işten çıkarılanlar, % 15,5'ini kendi isteğiyle işten ayrılanlar, % 9,5'ini işyerini kapatan/iflas edenler, % 6,6'sını ev işleriyle meşgul olanlar, % 9,8'ini öğrenimine devam eden veya yeni mezun olanlar, % 9,6'sını diğer nedenler oluşturmaktadır.

İşgücüne Katılma Oranı

- ❖ Haziran 2009 döneminde işgücüne katılma oranı % 48,8'dir.
- ❖ 2009 yılı Haziran döneminde, Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı, geçen yılın aynı dönemine göre 0,7 puanlık artışla % 48,8 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerde işgücüne katılma oranı geçen yılın aynı dönemine göre değişmeyerek % 71,1, kadınlarda ise 1,5 puanlık artışla % 27,4'tür. Kentsel yerlerde işgücüne katılma oranı 0,4 puanlık artışla % 46, kırsal yerlerde ise 1,5 puanlık artışla % 55,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşgücünün eğitim ve yaş dağılımları ise;
 - Toplam işgücünün % 18'ini 15-24 yaş grubundakiler oluşturmaktadır.
 - Lise altı eğitililerde işgücüne katılma oranı % 47 iken, yükseköğretim mezunlarında bu oran % 77,7'dir.
 - Lise altı eğitililerde erkeklerin işgücüne katılma oranı % 69,7 iken, kadınlarda % 23,6'dır.
 - Lise ve dengi okul mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı % 75 iken, kadınlarda % 34,6'dır.
 - Yükseköğretim mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı % 82,9 iken, kadınlarda % 70,4'tür.

İşgücü Dışında Olanlar

- ❖ İşgücü dışında olanların % 45,7'si daha önce bir işte çalışmıştır.
- ❖ Haziran 2009 döneminde işgücü dışında olup, daha önce bir işte çalışanların % 15,5'i "tarım", % 12,2'si "sanayi", % 2,9'u "inşaat", % 20,5'i "hizmetler" sektöründe çalışmış, % 48,9'u ise 8 yıldan önce işten ayrılmıştır.
- ❖ Daha önce bir işte çalışıp, sözkonusu dönemde işgücü dışında olanların (12 milyon 69 bin kişi);
 - % 10,5'i emeklilik,
 - % 5,2'si mevsim gereği,
 - % 7,6'sı sağlık nedeniyle,
 - % 4,6'sı eşinin isteği ve evlilik,
 - % 5,3'ü işten çıkartılma/işyerinin kapanması,
 - % 4'ü işinden memnun olmama,
 - % 13,9'u diğer nedenlerle en son çalıştıkları işten ayrılmışlardır.

İşgücü Hareketleri

- ❖ Haziran 2009 döneminde 2 milyon 5 bin kişi işe yeni başlamış veya iş değiştirmiş olup, bunun toplam istihdam içindeki oranı % 9,1'dir. İşe yeni başlayan veya iş değiştirenlerin % 28,8'i 25-34 yaş grubundadır.
- ❖ Bu dönemde işe başlayan veya iş değiştirenlerin % 15,6'sı "sanayi", % 34,7'si "hizmetler", % 22,6'sı "inşaat" sektöründe, % 27,1'i ise "tarım" sektöründe işe başlamıştır.
- ❖ Mevcut işsizlerin % 12,4'ünü (406 bin kişi) bu dönemde işten ayrılanlar oluşturmaktadır.

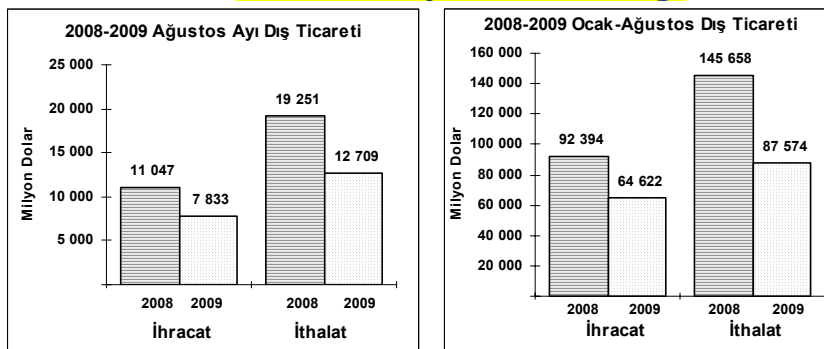
Yaptığı İşten Dolayı Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanlar

- ❖ Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, önceki yılın aynı dönemine göre 0,8 puanlık artışla % 45,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikli çalışanların oranı % 88,5'ten % 86,7'ye düşerken, tarım dışı sektörlerde % 30,3'ten % 31'e yükselmiştir.

İthalat – İhracat ve Dış Ticaret Açığı

- ❖ Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığı işbirliği ile oluşturulan geçici dış ticaret verilerine göre; 2009 yılı Temmuz ayında, 2008 yılının aynı ayına göre ihracat %28,3 azalarak 9 034 Milyon Dolar, ithalat %39,5 azalarak 12 431 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığı %57,3 azalarak 7 962 Milyon Dolardan, 3 398 Milyon Dolara gerilemiştir.
- ❖ Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığı işbirliği ile oluşturulan geçici dış ticaret verilerine göre; 2009 yılı Ağustos ayında, 2008 yılının aynı ayına göre ihracat %29,1 azalarak 7 833 Milyon Dolar, ithalat %34 azalarak 12 709 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığı %40,6 azalarak 8 205 Milyon Dolardan, 4 876 Milyon Dolara gerilemiştir.
- ❖ **AB'ye ihracat %24,3 azalmıştır.**
- ❖ 2008 Ağustos ayında %57,4 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2009 Ağustos ayında %61,6'ya yükselmiştir.
- ❖ 2008 Ağustos ayında %42,3 olan Avrupa Birliği'nin (AB) ihracattaki payı 2009 Ağustos ayında %45,1'e yükselmiştir. AB'ye yapılan ihracat, 2008 yılının aynı ayına göre %24,3 azalarak 3 534 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.
- ❖ 2009 Ağustos ayında en fazla ihracat yapılan ülke Almanya olmuştur. Bu ülkeye yapılan ihracat 2008 Ağustos ayına göre %19,5 azalarak 820 Milyon Dolar olurken, Almanya'yı sırasıyla İngiltere (474 Milyon Dolar), Irak (434 Milyon Dolar) ve Fransa (412 Milyon Dolar) takip etmiştir. İthalatta ise Rusya Federasyonu ilk sırada yer almıştır. Bu ülkeden yapılan ithalat %32,1 azalarak 1 925 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Rusya'yı sırasıyla Almanya (1 331 Milyon Dolar), Çin (1 148 Milyon Dolar) ve A.B.D. (754 Milyon Dolar) izlemiştir.
- ❖ 2009 Ağustos ayında fasıllar düzeyinde en büyük ihracat kalemi, kara taşıtları ve bunların aksesuar ve parçaları (700 Milyon Dolar) olurken; bu fasılı, makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksesuar-parçaları (662 Milyon Dolar), örme giyim eşyaları (584 Milyon Dolar), elektrikli makine ve cihazlar (540 Milyon Dolar) ve demir ve çelik (518 Milyon Dolar) izlemiştir.
- ❖ Ağustos ayında; en yüksek ithalatı olan fasıl mineral yakıtlar, mineral yağlar (2 849 Milyon Dolar) olmuştur. Bu fasılı; makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar ve aksesuar-parçaları (1 356 Milyon Dolar), elektrikli makine ve cihazlar (1 045 Milyon Dolar) ve demir-çelik (938 Milyon Dolar) izlemiştir.

Grafik 1. Dış Ticaret Grafiği

Turizm Geliri ve Gideri

- ❖ Turizm geliri geçen yılın aynı dönemine göre % 9,6 düşmüştür.
- ❖ Nisan, Mayıs ve Haziran aylarından oluşan II. Dönemde en yüksek turizm geliri 1 777 999 175 \$ ile Haziran ayında gerçekleşmiştir. Mayıs ayında 1 444 131 880 \$, Nisan ayında ise 1 021 414 051 \$ gelir elde edilmiştir. Nisan - Haziran döneminde kişi başı ortalama harcama yabancılarda 501 \$, vatandaşlarda ise 984 \$'dır.
- ❖ Turizm gideri geçen yılın aynı dönemine göre % 7 azalmıştır.
- ❖ II. Dönemde en yüksek turizm gideri 361 266 354 \$ ile Haziran ayında gerçekleşirken, Mayıs ayında 306 746 195 \$, Nisan ayında ise 268 517 511 \$ turizm gideri gerçekleşmiştir. Nisan - Haziran döneminde kişi başına ortalama harcama 739 \$'dır.

Yoksulluk Analizleri

- ❖ **Türkiye'de yoksulluk oranı % 18.56'dır.**
- ❖ Kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan fazladır.
- ❖ Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski artmaktadır.
- ❖ Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 17.07 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran % 8.88'e düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise % 24.27 olarak tahmin edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk riski % 9.88 iken kırsal yerlerde bu oran % 32.38'dir.
- ❖ **Eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski azalmaktadır.**

Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)

- ❖ **TÜFE'de aylık değişim %0,39 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ 2009 yılı Eylül ayında 2003=100 Temel Yıllı Tüketici Fiyatları Endeksi'nde bir önceki aya göre %0,39, bir önceki yılın Aralık ayına göre %2,18, bir önceki yılın aynı ayına göre %5,27 ve on iki aylık ortalamalara göre %7,52 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **Ana harcama grupları itibariyle bir ay önceye göre en yüksek artış %2,50 ile eğitim grubunda gerçekleşmiştir.** Eylül ayında endekste yer alan gruplardan eğlence ve kültürde %2,35, çeşitli mal ve hizmetlerde %1,59, lokanta ve otellerde %0,86, konutta %0,63, gıda ve alkolsüz içeceklerde %0,21, ulaşımda %0,20, ev eşyasında %0,19, haberleşmede %0,12, sağlıkta %0,07 artış, giyim ve ayakkabıda %-1,01 düşüş gerçekleşmiştir. Alkollü içecekler ve tütün grubunda değişim olmamıştır.
- ❖ **Bir önceki yılın aynı ayına göre TÜFE'de en yüksek artış %20,80 ile alkollü içecekler ve tütün grubunda gerçekleşmiştir.** Çeşitli mal ve hizmetler (%16,21), eğlence ve kültür (%12,84), lokanta ve oteller (%7,34), gıda ve alkolsüz içecekler (%6,79) artışın yüksek olduğu diğer harcama gruplarıdır.

Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE)

- ❖ **ÜFE’de aylık değişim %0,62 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ 2009 yılı Eylül ayında 2003=100 Temel Yıllı Üretici Fiyatları Endeksi’nde bir önceki aya göre %0,62, bir önceki yılın Aralık ayına göre %3,60, bir önceki yılın aynı ayına göre %0,47 ve on iki aylık ortalamalara göre %3,22 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **Aylık değişim tarım sektöründe %0,47, sanayi sektöründe %0,65 olarak gerçekleşmiştir.**
- ❖ Tarım sektörü endeksinde, bir önceki yılın Aralık ayına göre %8,52, bir önceki yılın aynı ayına göre %4,08 ve on iki aylık ortalamalara göre %0,72 artış gerçekleşmiştir. Sanayi sektörü endeksinde ise bir önceki yılın Aralık ayına göre %2,54 artış, bir önceki yılın aynı ayına göre %-0,32 düşüş ve on iki aylık ortalamalara göre %3,85 artış gerçekleşmiştir.
- ❖ **ÜFE sonuçları sanayinin alt sektörleri bazında değerlendirildiğinde en yüksek aylık artış %21,02 ile ham petrol ve doğalgaz çıkarımı alt sektöründe gerçekleşmiştir.**
- ❖ Sanayinin üç sektöründen madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %3,64, imalat sanayi sektöründe %0,65 artış, elektrik, gaz, su sektöründe %-0,60 düşüş gerçekleşmiştir.
- ❖ Bir önceki aya göre endekslerin en fazla artış gösterdiği alt sektörler, ham petrol ve doğalgaz çıkarımı (%21,02), ana metal sanayi (%2,73), metal cevheri (%2,05), gıda ürünleri ve içecek imalatı (%1,72), suyun toplanması, arıtımı ve dağıtımı (%1,69), deri ürünleri imalatı (%1,31), kağıt ve kağıt ürünleri imalatı (%1,20) alt sektörleridir. Buna karşılık kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (%-1,79), diğer ulaşım araçlarının imalatı (%-1,26), elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı (%-1,03), taşocakçılığı ve diğer madencilik ürünleri (%-0,97) bir ay önceye göre endekslerin en fazla gerilediği alt sektörler olmuştur.

01.09.2009 - 30.09.2009 TARİHLERİ ARASI DOLAR VE EURO DÖVİZ KURLARI

DOLAR EYLÜL 2009			EURO EYLÜL 2009		
TARİH	ALİŞ (YTL)	SATIŞ (YTL)	TARİH	ALİŞ (YTL)	SATIŞ (YTL)
30.09.2009	1.4780	1.4910	30.09.2009	2.1600	2.1780
29.09.2009	1.4840	1.4970	29.09.2009	2.1560	2.1760
28.09.2009	1.4840	1.4970	28.09.2009	2.1700	2.1900
26.09.2009	1.4830	1.4950	26.09.2009	2.1760	2.1950
25.09.2009	1.4790	1.4920	25.09.2009	2.1710	2.1910
24.09.2009	1.4810	1.4940	24.09.2009	2.1740	2.1940
23.09.2009	1.4800	1.4930	23.09.2009	2.1850	2.2050
19.09.2009	1.4770	1.4900	19.09.2009	2.1700	2.1900
18.09.2009	1.4750	1.4900	18.09.2009	2.1650	2.1870
17.09.2009	1.4650	1.4780	17.09.2009	2.1580	2.1780
16.09.2009	1.4750	1.4880	16.09.2009	2.1600	2.1800
15.09.2009	1.4820	1.4950	15.09.2009	2.1620	2.1810
14.09.2009	1.4900	1.5030	14.09.2009	2.1750	2.1950
12.09.2009	1.4860	1.4990	12.09.2009	2.1650	2.1850
11.09.2009	1.4870	1.5000	11.09.2009	2.1690	2.1890
10.09.2009	1.4950	1.5080	10.09.2009	2.1740	2.1940
09.09.2009	1.4820	1.4950	09.09.2009	2.1600	2.1800
08.09.2009	1.4770	1.4900	08.09.2009	2.1400	2.1600
07.09.2009	1.4820	1.4950	07.09.2009	2.1250	2.1440
05.09.2009	1.4870	1.5000	05.09.2009	2.1260	2.1460
04.09.2009	1.4950	1.5080	04.09.2009	2.1280	2.1480
03.09.2009	1.5000	1.5120	03.09.2009	2.1390	2.1590
02.09.2009	1.5060	1.5200	02.09.2009	2.1400	2.1610
01.09.2009	1.4950	1.5080	01.09.2009	2.1400	2.1600